

26/5/25(E)

(i) Printed Pages : 4

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

4	5	1	1	3
---	---	---	---	---

Exam. Code :

1	1	0	3
---	---	---	---

B.Ed. 4th Semester

(2055)

SCHOOL LIBRARY AND INFORMATION SERVICES**Paper : E-4.1/4.2 Opt. (VIII) (In all Mediums)****(Same for USOL Candidates of 4th Sem.)****Time Allowed : Three Hours]****[Maximum Marks : 40****Note :—** (1) Units I to IV contain **TWO** questions each. Attempt **ONE** question from each unit.(2) Unit V is compulsory and contains **FOUR** short answer type questions.(3) Each question in Units I to IV carries **8** marks. Each question in Unit V carries **2** marks.**UNIT-I**

1. Explain the need and importance of school libraries in enhancing the educational experience of students. 8
2. Write the implications of the fifth law of Library Science. 8

UNIT-II

3. Describe the process of library classification and discuss its significance in organizing library resources. 8
4. Discuss the different systems of charging and discharging books in a library. 8

UNIT-III

5. What is an Accession Register ? Explain its importance in library management. 8

6. Discuss the differences between open and close access systems in a school library. Also, mention the importance of library rules and regulations. 8

UNIT-IV

7. Explain the concept of library-centered teaching. Discuss the role of teachers in developing and utilizing the library effectively. 8
8. Discuss the specific problems faced by school libraries and suggest possible solutions to these problems. 8

UNIT-V (Compulsory)

Short Answer Type Questions

9. (a) State the five laws of Library Science and their implications.
(b) What are the types of periodicals used in a school library? Write one importance for each type.
(c) Discuss the role of library software and e-library in modern school libraries.
(d) Explain the importance of reference services in a school library. 4×2

(हिन्दी माध्यम)

- नोट :- (1) यूनिट I से IV में दो-दो प्रश्न हैं। प्रत्येक यूनिट में से एक प्रश्न हल करें।
(2) यूनिट-V अनिवार्य है और इसमें चार लघुउत्तरीय प्रश्न हैं।
(3) यूनिट I से IV में प्रत्येक प्रश्न 8 अंक का है। यूनिट-V में प्रत्येक प्रश्न 2 अंक का है।

यूनिट-I

1. छात्रों के शैक्षिक अनुभव को बढ़ाने में स्कूल पुस्तकालयों की आवश्यकता और महत्व की व्याख्या करें। 8
2. पुस्तकालय विज्ञान के पाँचवें नियम के निहितार्थ लिखें। 8

यूनिट-II

3. पुस्तकालय वर्गीकरण की प्रक्रिया का वर्णन करें और पुस्तकालय संसाधनों को व्यवस्थित करने में इसके महत्व पर चर्चा करें। 8
4. पुस्तकालय में पुस्तकों को चार्ज करने और निकालने की विभिन्न प्रणालियों पर चर्चा करें। 8

यूनिट-III

5. एक्सेशन रजिस्टर क्या है ? पुस्तकालय प्रबंधन में इसका महत्व बताएं। 8
6. स्कूल लाइब्रेरी में ओपन और क्लोज एक्सेस सिस्टम के बीच अंतर पर चर्चा करें। साथ ही, लाइब्रेरी के नियमों और विनियमों के महत्व का उल्लेख करें। 8

यूनिट-IV

7. लाइब्रेरी-केंद्रित शिक्षण की अवधारणा की व्याख्या करें। लाइब्रेरी को प्रभावी ढंग से विकसित करने और उसका उपयोग करने में शिक्षकों की भूमिका पर चर्चा करें। 8
8. स्कूल लाइब्रेरी के सामने आने वाली विशिष्ट समस्याओं पर चर्चा करें और इन समस्याओं के संभावित समाधान सुझाएँ। 8

यूनिट-V (अनिवार्य)

लघुउत्तरीय प्रकार के प्रश्न

9. (a) लाइब्रेरी विज्ञान के पाँच नियम और उनके निहितार्थ बताएँ।
(b) स्कूल लाइब्रेरी में किस प्रकार की पत्रिकाओं का उपयोग किया जाता है ? प्रत्येक प्रकार के लिए एक महत्व लिखें।
(c) आधुनिक स्कूल लाइब्रेरी में लाइब्रेरी सॉफ्टवेयर और ई-लाइब्रेरी की भूमिका पर चर्चा करें।
(d) स्कूल लाइब्रेरी में संदर्भ सेवाओं के महत्व की व्याख्या करें। 4×2

(पंजाबी अनुवाद)

- नोट :- (1) यूनिट I ਤੋਂ IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।
(2) ਯੂਨਿਟ V ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਲਘੁ ਉੱਤਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ।
(3) ਯੂਨਿਟ I ਤੋਂ IV ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 8 ਅੰਕ ਹਨ। ਯੂਨਿਟ V ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।

ਯੂਨਿਟ-I

1. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ। 8
2. ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਨਿਯਮ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਿਖੋ। 8

ਯੂਨਿਟ—II

3. ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8
4. ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ—III

5. ਐਕਸੇਸ਼ਨ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀ ਹੈ ? ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 8
6. ਸਕੂਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਅਤੇ ਬੰਦ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਨਾਲ ਹੀ, ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ—IV

7. ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ-ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8
8. ਸਕੂਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਖਾਸ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹੱਲ ਸੁਝਾਓ। 8

ਯੂਨਿਟ—V (ਲਾਜ਼ਮੀ)

ਲਘੂ ਉੱਤਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

9. (a) ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਪੰਜ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੱਸੋ।
(b) ਸਕੂਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪੱਤਰ-ਪੱਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਕੀ ਹਨ ? ਹਰੇਕ ਕਿਸਮ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵ ਲਿਖੋ।
(c) ਆਧੁਨਿਕ ਸਕੂਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਅਤੇ ਈ-ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
(d) ਸਕੂਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਸੰਦਰਭ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।

4×2